

Naslovna stran

Josip Vandot

Roža z Mucne gore

Pebook, 2014

O tej e-knjigi

»Roža z Mucne gore«; Josip Vandot, 1925-26

© PeBook, 2014

PeBook

Popular eBooks Publishing Co.

Mengeš, Slovenija

Spletna stran: ***PeBook***

Publicirala v elektronski obliki založba PeBook, Maj, 2014

Dostopna v elektronski obliki na spletni strani: ***E-knjigarna Ptica***

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.163.6-93-34(0.034.2)

VANDOT, Josip, 1884-1944

Roža z Mucne gore [Elektronski vir] / Josip Vandot. - El. knjiga. - Mengeš : PeBook, 2014

ISBN 978-961-6944-71-7 (ePub)

ISBN 978-961-6944-72-4 (mobi)

ISBN 978-961-6944-73-1 (pdf)

273796352

Avtorske pravice in licenca

Vse pravice pridržane.

Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam. Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod za vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili. Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

Naslovna stran 2

O tej e-knjigi 3

Avtorske pravice in licenca 3

Vsebina 4

Roža z Mucne gore 4

1. ..4

2. ..8

3. ..12

4. ..16

5. ..20

6. ..24

7. ..28

8. ..31

9. ..36

10. ..39

Roža z Mucne gore

1.

Natanko se pač ne morem spomniti, koliko let je že minilo od takrat, ko je bil Lipnikov Gab star deset let. Toliko pa vem vseeno, da je preteklo od takrat šestdeset let, če ne že več. Pravijo, da je bilo čudno leto takrat. Pozimi je bilo tako malo snega, da niso mogli spraviti niti sena s strmih senožeti, ki se razprostirajo po visokem, samotnem gorovju onkraj Podkorena. A mraz je pritiskal tisto zimo, strupen mraz, da so zamrznile vse vode po zagorski dolini. Ljudje so se zavijali v debele, kosmate ovčje kožuhe, če so le stopili na dvorišče. Okna so zamrznila in skozi debele ledene rože ni moglo posijati niti sonce, ki se je plazilo ves dan ob razdrtih grebenih snežnikov, obkrožajočih tiho, ozko Planico. Huj, in vaškim paglavcem so zmrzovala ušesa, ščinkavec jim je sedel na rdeče nosove, in niso jim pomagale niti črne madre niti debele volnene nogavice in rokavice! Javkali so in se stiskali k zakurjeni peči, dokler se stari oče ni naveličal njihovega javkanja. Stari oče je sedel na grelici, čedro je kadil, goste dime je pihal in se je jezil na razježeno otročad. No, paglavci so ga res ubogali, toda samo za nekaj hipov. Pa so pričeli spet javkati in se togotiti na zimo, ki je ni hotelo biti ne konca ne kraja. Pa je stari oče spet zagodrnjal in se zjezil — oj, vso zimo je godrnjal in se jezil tam gori na gorki grelici.

Nazadnje pa je le prišla pomlad, in tisto pomlad je dopolnil Lipnikov Gab res deset let. Pomlad pa je bila lepa, da še nikoli take v zagorskem svetu. Paglavci so se oddahnili, a še bolj se je oddahnil stari oče na grelici, ker mu ni bilo več treba poslušati javkanja in vreščanja razježenih paglavcev. Zadovoljno je pihal sivkaste dimčke iz svoje čedre in čakal, da postane sonce še bolj gorko in veliko. Čakal je in godel sam pri sebi neko čudno, staro pesem, ki je ne pozna več današnji mladi svet. Sonce je pa kukalo skozi nizko okence, po podu so se igrali

nebogljani pomladanski žarki in so se zibali lahno, lahno nad črešnjevo, belo pogrnjeno mizo ... »Hencajte — no!« se je namuznil stari oče. »Pa bo le sonce še zadosti gorko, da mi malo pogreje stari, skrivljeni hrbet. Pojdem pred hišo, in se usedem na klopico, na tisto malo klopico ...«

Že se je pripravljaj, da se skobaca iz grelice. A tisti hip se je pripodila v hišo razježena otročad in je vpila vsevprek in vikala, da je šlo staremu očetu skozi ušesa. Pa je res spet stari oče zarobantil, na vso moč je zarobantil in se napol dvignil na grelici. — »Mir, vam rečem!« je zavpil, da se je potreslo po izbi. »Ti nesrečni nepridipravi! Kako ti vrišče in mislijo, da sem jaz svoja ušesa ciganom ukradel ... Ali bo mir? Ho, ali bo ali ne bo?«

Toda otročad ga ni poslušala, ampak je vpila in vreščala naprej. Vpila je pa tole: »Stari oče, vi, stari oče! Na Mucno goro pojdite pogledat! Pa boste nekaj videli, stari oče! Čudna reč je na Mucni gori ... Taka roža tam raste ... Joj, kako čudna! Še nikoli nismo videli take rože ... Pa tudi vi gotovo še ne, stari oče! Res, pojdite z nami, boste videli tisto čudno rožo ... O, tudi vi ji ne boste vedeli imena, kakor ga tudi mi ne vemo ... Kar z nami pojdite, stari oče, pa vam pokažemo čudno rožo ...«

Stari oče ni več vpil, ampak je poslušal otročad in se čudil njenemu govorjenju. — »Hencajte — no!« je zagodrnjal. »Čudno se vedejo danes ti paglavci in gotovo ne lažejo. Pa bi le šel z njimi na Mucno goro, da pogledam, kaj je s tisto rožo. Saj, kaj bo to — na Mucno goro! Kostu si malo razmajem v soncu med potoma ... Ne bi mi škodilo — hencajte no, ne bo mi škodilo ...«

Pa se je stari oče res skobacal z grelice. Topel, volnen suknjič si je oblekel in si poveznil na glavo črno madro. Grčavo palico je vzel iz kota, pa se je napotil iz hiše. Stopil je na cesto in šel počasi po njej. Okrog njega pa se je prerivala otročad, vsa nemirna in zasopla, in venomer čebljala, čebljala samo o čudni roži, ki je zacvetela na Mucni gori ... »Videli jo boste, stari oče!« so gostoleli otroci. »Kmalu jo boste videli. Saj ne raste prav na vrhu.

Tam na trati raste — za tistimi tremi macesni, ki so menda stari že sto let. Tam boste videli tisto čudno rožo, stari oče! Pa ji ne boste vedeli imena ...«

»Hm,« je godel stari oče in je stopal počasi, počasi naprej, pa se je opiral ob grčavo palico. Dospeli so iz vasi do zelenega hriba, ki se dviguje onkraj vasi strmo navkreber. Šli so po ozki stezi med nizkim grmovjem in so kmalu prišli do treh debelih, s sivim listjem poraslih macesnov, ki so samovali med krivenčastim grmičjem. — »Tam zadaj raste čudna roža,« so skoraj šepetali otroci. »Oh, skoraj se ne upamo blizu. Strah nas se ... Pa ker ste z nami vi, stari oče, pa le gremo in vam pokažemo tisto rožo ... Glejte jo, stari oče! Tam pri tretjem macesnu, vidite? ... Ali jo vidite, stari oče? Ali jo vidite?«

Stari oče je stopil za macesen in je res ostrmel. Tam na mahoviti trati je zagledal veliko, košato rožo, ki je bila zares čudna. Na dolgem, debelem stebelu, okrog in okrog obdanem z rumenimi, suličastimi listi, so tičali trije vijoličasti cveti. Široke, zobčaste čaše so imeli ti cveti, in dolgi, rdeči pestiči so moleli iz čaš in so se nalahno, nalahno tresli v pomladnem vetrcu, ki je vel nad Mucno goro. Čudovit in težak vonj je dehtel od rože, da je človeku jemalo sapo ... Stari oče je gledal tisto rožo, z glavo je majal in je ponavljaj venomer: »Hm, hencajte no, hm ...«

»Stari oče, kako je ime tej čudni roži?« je spraševala otročad nestrpno. »Ali veste vi, stari

oče? Ali ste že videli kdaj tako rožo? Dajte, povejte nam, stari oče!«

Stari oče pa je le zmajeval z glavo ter pomišljal in pomišljal. Naposled je potegnil z roko prek čela, madro si je potisnil malce nazaj in spregovoril: »Hm, otročički, hm . . . Nisem še videl v življenju take rože. A slišal sem o nji, že mlad slišal ... Ta roža se imenuje roža-ponoža. Vsakih sto let zacveti enkrat na Mucni gori, pa — naznanja samo nesrečo. O, nesrečo za tistega, ki je tako predrzen, da si jo upa utrgati. Otročički, pustimo rožo-ponožo, da se nam ne dogodi kaj hudega. Domov pojdemo in pozabimo na tisto rožo-ponožo!«

Stari oče se je okrenil in brž odšel po stezi navzdol. Pa tudi otročad se je obrnila in je šla z njim. Samo Lipnikov Gab je postal pri roži, tisti Lipnikov Gab, ki je bil dopolnil tisto pomlad deseto leto. Pa je bil Gab res predrzen. Še celo z roko se je dotaknil čudovite rože, se posmejal in rekel na glas: »Če si tudi čudna, ti roža-ponoža, se te nič ne bojim. Še celo utrgal bi te in te zataknil za klobuk, če bi se ne bal starega očeta. Pa bi me gledali ljudje in bili nevoščljivi, da nosim tako lepo rožo za klobukom. Kar utrgal bi te, ti roža-ponoža!«

Stari oče ga je pogledal prav ostro. Potem so šli počasi po hribu navzdol in so se vedno bolj bližali ozkemu trgu na vasi. Mimo njega je tekel in šumel gorski potok Krotnjek. Na trgu so pa obstali vsi začudeni in so gledali v silno, kosmato zver, ki jo je držal na močni verigi velik in močan dedec. Čudno je bil napravljen ta dedec; ves je bil črn po obrazu in je imel tudi črne, strašne brke. Z levico je vihtel debelo gorjačo, z desnico pa vlekel močno vrv, ki je bila nanjo privezana kosmata zver. Dedec je govoril in hropel s hudim glasom, zver pa je stopicala in se je vrtela na zadnjih nogah, kakor da pleše. Pa je brundala in strahovito godla in je pokazala tu pa tam bele, ostre zobe.

Otročad se je stisnila k staremu očetu, ker jo je bilo strah neznane zveri. A stari oče jo je tolažil in rekel: »Ne bojte se, otročički! Nič vam ne stori ta zver. Saj je priklenjena na verigo. In tudi železen obroč ima v nosu, da ne more kamorkoli ... Medved je to, otročički, medved, ki pleše tako, kot ga je naučil tistile mož ... Ne bojte se, otročički, nič ne bo hudega!«

Medved je plesal, godel in momljal in je sršel po otročadi. Tuji, črni mož pa je vpil nad njim in ga priganjal s palico. Otroci se niso upali blizu, ampak so gledali samo od daleč. Le Lipnikov Gab se je opogumil in je stopil bliže. Radovedno je ogledoval silnega medveda in črnega moža, pa se jima je čudil. — »Hm,« si je mislil, »kako lepo pleše ta zverina! Grd je medved — to je res. Pa jaz se ga toliko bojim kot mačka doma in bi ga tudi držal na verigi kakor tistile mož. Pa bi ga priganjal — hopsa — hop ... Kaj, ko bi stopil k možu in bi ga prosil, naj mi malo prepusti medveda. To bi jaz nagnal kožuharja! Pri meni bi plesal še lepše ko pri črnem dedcu ... Kaj? — Kar poprosim ga ...«

In Lipnikov Gab je stopil bliže. Za suknjič je potegnil tujega moža, pa mu je rekel: »Slišite, stric? Lepo vas prosim, pustite malo medveda meni! Jaz se ga nič ne bojim ... Za verigo ga bom držal in ga naganjal — hopsa — hop! Pa boste videli, meni bo še lepše plesal kakor vam. Lepo prosim, stric!«

Mož je Gaba prav hudo pogledal in nevšečno zarenčal. S palico se je obrnil in ni dosti manjkalo, da ni udaril po predrznem Gabu. No, Gab se je previdno umaknil in stopil tri korake nazaj. A tedaj je zabrundal medved kot kovaški meh in se pognal, pa zamahnil po fantu. Zadel je prav nemilo Gaba v hrbet, da je deček odfrčal kakor žoga in padel po cesti, kakor je bil dolg in širok. — »O, jojmene!« je zavriskal v strahu. »Medved me bo — jojmene, medved me bo ... Pomagajte!«

Naglo se je potem pobral in zdrvel na vso sapo k staremu očetu. Oklenil se ga je in sopel ves preplašen. — »Ti nesrečni galjot!« ga je kregal stari oče. »Kaj si si izmislil! Z medvedom se boš igral, s samim divjim medvedom? Boga zahvali, da te zver ni pobila, ampak samo oplazila s šapo! Pa si boš tudi to zapomnil, fant!«

»Oh, oče, bom si zapomnil medveda,« je trepetal Gab, dasi se ni bal, ker je vedel, da je pri starem očetu varen. »Pa me je tudi udarila kot s polenom, zver nemarna. Ne bi verjel, da je medved tako hudoben in nagel. Bom si zapomnil, vam rečem, oče!«

Črni mož je potem vodil medveda po ozkem trgu gor in dol. Potlačeni klobuk si je snel z glave in pobiral vanj groše, ki so mu jih metali ljudje. Nato je odšel z medvedom po cesti skozi vas. Otročad mu je sledila od daleč, ker jo je bilo medveda zdaj še bolj strah. A Lipnikov Gab je brž pozabil medvedje šape. Stekel je naprej, stopil tik za medveda in ga je oponašal v hoji in brundanju. No, medved se pa ni zmenil zanj, ampak je stopal počasi za črnim možem. Pa se je Gabu zaradi tega zameril — kar jezica ga je pograbila in zasrbelo ga je po dlani. Sklonil se je in pobral kamen, pa ga je zalučal v medveda. Pač je zadel kamen, a zverine to ni nič zbolelo. Še obrnila se ni, ampak zavila okrog ovinka in izginila otročadi izpred oči.

Stari oče je odšel domov. Toda otroci so ostali še vedno na cesti in so se glasno pogovarjali o medvedu. Pridružil se jim je tudi Lipnikov Gab in jih je pričel zasmehovati. — »Oh, vi ste pa pravi junaki! Pred ubogo rožo-ponožo ste se tresli kakor zajčki pred mačko, a medveda se še od blizu niste upali pogledati. Stavim že zdaj, da ne veste, kako je videti pravzaprav. Ali je bil črn ali bel? Hahaha! Mene pogledajte, ki sem se z medvedom skoraj igral in sem mu vrgel kamen v hrbet, da je trikrat poskočil ... Junaki ste, joj, strašni junaki!«

Otročadi ni bilo všeč Gabovo zabavljanje. Pričeli so godrnjati, pa tudi dve ali tri pesti so se že stisnile in naskrivaj zažugale Gabu. A Gab se je razkoračil in se je še huje postavljaj. — »Kaj se boste vi repenčili, ki ste zajčki?« je druge sramotil. »Jaz se lahko ponašam, ker se nisem ustrašil takegale medveda. Vi se pa bojite še rože-ponože in se tresete pred njo. Jaz vam pa povem, da bo še danes za mojim klobukom. Še danes se bom postavljaj z njo, da se boste vi od jeze kar kisali. Boste že videli, kaj je Lipnikov Gab ...«

Otročad se je ustrašila, in Grilčev Šimen se je celo prekrižal, pa je rekel: »Nikar, Gab! Pusti rožo-ponožo! Ali ne veš, kaj so rekli stari oče? Rekli so, da bo nesrečen tisti, ki bo utrgal rožo-ponožo ... Zato premisli to malo, Gab, in ne govori tako!«

A Gab se je zasmel, pokazal pest Šimnu in mu rekel: »Kaj boš javkal, Šimen? Ne boj se za mene! Lej, pravkar grem na Mucno goro po rožo. Kar zdajle, vidiš ...«

In Gab se je obrnil, da se napoti po cesti, otroci pa so se resnično zbal zanj in so ga hoteli zadržati. Obkolili so ga in ga niso pustili nikamor. Pa Gab se ni dolgo pomišljal. S komolci je odrinil otročad in jo otepel s pestmi. Stekel je po cesti navzgor. Vrh klanca se je ustavil in se je zasmel otrokom. — »Pa ste res junaki — jojmene, to ste junaki! Pojdite z mano, če se upate! Po rožo-ponožo grem na Mucno goro, po rožo-ponožo! Kdo gre z menoj, hej, kdo?«

Otroci so se strahoma spogledovali. Samo z rokami so mahali, razkropili se in smuknili vsak na svoj dom. Cesta je bila prazna in na njej je ostal sam Lipnikov Gab. Stekel je po cesti naprej. — »Vedel sem, da so take mevže,« je premišljeval. »Zaradi siromašne rožice se

tresejo. A rožica jih ne bo ugriznila, kakor tudi mene ne bo, ko jo odtrgam in si jo zataknem za klobuk. Hehe, to se jim bom smejal in jim strgal korenček ...«

Gab je že prišel iz vasi. Do hriba je došel in se napatil naravnost po cesti navzgor. Da bi mu bil krajši čas, je pričel veselo žvižgati in pokati s prsti. Kmalu je bil pri treh samotnih macesnih in je spet zagledal čudovito rožo, ki je cvetela za zadnjim macesnom. Gab je stopil tik do nje. Že iztegne roko, da utrga krasni cvet. A hipoma roko povesi. Spreleti ga nekaj mrzlega. — »Kaj, če je stari oče le govoril resnico?« je pomislil. »Pa kakšna nesreča naj pride? I, nemara se strga divji medved črnemu možu z verige in pobegne. Pa prilomasti semkaj in me požre? ... To bi bila pač nesreča. Zato pa bi bilo morebiti bolje, da pustim rožoponožo v miru ...«

Gaba je resnično stresel mraz, ko se je domislil očetove grožnje. Usedel se je na kamen, z roko si podprl glavo in strmел v rožo, ki se je zibala v rahlem pomladnem vetrcu. Čim dlje jo je gledal, tem bolj mu je bila vseč samotna roža. Kar oči so se mu svetile ob misli, kako bi se postavil v nedeljo na vasi, ko bi šel k maši in bi imel za klobukom lepo rožo. Vsi ljudje bi strmeli vanj in mu zavidali. »Utrgaj rožo, Gab, utrgaj jo!« mu je nekaj govorilo. »Kaj se obotavljaš? Stari oče, kaj ve —? Ali si fant, Gab, da cinčaš? Utrgaj to zel, utrgaj!«

Gab je poslušal ta glas in se smehljaj. Skočil je na noge in stopil tik do rože. Z roko se jo je dotaknil in jo pobožal po žametnem cvetu. »Rožica-ponožica!« ji je rekel. »Zelo si lepa in zato tudi hudobna nisi. Prelepa si in zato te moram utrgati ... Pa mi nikar ne zameri ...« Še preden se je Gab prav zavedel, je že obrnil roko. Pritisnil je močno s prsti in steblo rožoponože je zaječalo, komaj slišno, in se sklonilo. V Gabovi desnici pa so tičali trije krasni cvetovi in so dehteli tako močno, da je fanta stresalo. Za trenutek je potegnil z roko prek čela, potem pa se je zasmejal. Trdneje so prsti oklenili žlahtne cvetove in Gab je zavriskal ... »Rožica-ponožica!« je vzkljnil. »Pa sem te le utrgal! — Lej, nesreče in medveda pa nikjer ... Oj, rožica-ponožica! Pa si le moja!«

Gab je zavihTEL utrgano rožo in zdrvel z njo po stezi navzdol. Po vsem hribu je tekел in se ni ustavil prej, da ni došel v vas. Tam pa je skril čudovito rožo pod suknjič in se muzal, neprestano muzal ...

2.

V Lipnikovi prostorni izbi je gorela medla luč. Stari oče je sedel spet v grelici, kraj njega pa Gab. Mati je pospravljala po kuhinji, oče pa je odšel k sosedu, da se pogovori z njim zastran voliča, ki je nekaj bolehal in pohrkaval v hlevu. Tišina je ležala po vsej izbi, in to tišino je motil samo stari oče, ki je cmakal iz svoje napol zamašene čedre in glasno pihal okrogle dime predse. Gab je ležal zleknjen po peči. Molčal je in se je nekam zamislil. Pa se je zdelo staremu očetu čudno, da nocoj Gab tako molči. To sicer ni bila njegova navada. Vzel je čedro iz ust in s komolcem dregnil Gaba. — »Hencajte!« je rekel. »Kaj pa premišljaš nocoj in se čmerikavo držiš? Ali te zob boli? Ali te je še vedno strah medveda? Kaj je, pobič?«

Gab se je stresel in se napol dvignil. Še je malo pomolčal, potem pa rekel: »Oh, oče, nič ni! Samo nekaj premišlujem pa ne morem uganiti. Saj veste, zavoljo tiste neumne rožoponože z Mucne gore. Dejali ste, da je nesrečen, kdor utrga tisto rožo. Ali je to res, stari oče? Čudno se mi zdi to. Kako more roža prinesiti nesrečo, uboga roža? Hm ...«